

Рішення
разової спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії

Здобувач ступеня доктора філософії Борис ОХРИМЕНКО, 1992 року народження, громадянин України, освіта вища: закінчив у 2017 році Уманський національний університет садівництва за спеціальністю «Агрономія», аспірант Уманського національного університету садівництва Міністерства освіти і науки України, м. Умань, виконав акредитовану освітньо-наукову програму «Економіка».

Разова спеціалізована вчена рада, утворена наказом Уманського національного університету садівництва Міністерства освіти і науки України, м. Умань, від 16 грудня 2024 року № 01-05/184, у складі:

Голови разової

спеціалізованої вченої ради – Сергія СОКОЛЮКА, доктора економічних наук, професора, завідувача кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності, Уманський національний університет садівництва;

Рецензентів – Інни НОВАК, доктора економічних наук, професора, декана факультету менеджменту, Уманський національний університет садівництва;

Людмили СМОЛІЙ, кандидата економічних наук, доцента, доцента кафедри економіки, Уманський національний університет садівництва;

Офіційних опонентів – Івана СВИНОУСА, доктора економічних наук, професора, професора кафедри обліку і оподаткування, Білоцерківський національний аграрний університет;

Юлії ВОЛОЩУК, доктора економічних наук, професора, професора кафедри економіки, підприємництва, торгівлі та біржової діяльності, Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»,

на засіданні 25 лютого 2025 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки Борису ОХРИМЕНКУ на підставі публічного захисту дисертації «Стратегічні напрями модернізації аграрного виробництва» за спеціальністю 051 Економіка.

Дисертацію виконано в Уманському національному університеті садівництва Міністерства освіти і науки України, м. Умань.

Науковий керівник – Олександр БУРЛЯЙ, кандидат економічних наук, професор, заслужений економіст України, Уманський національний університет садівництва, професор кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису. Дисертація відповідає вимогам п. 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії,

затвердженого Постановою КМУ від 12.01.2022 № 44 (зі змінами).

Здобувач має 12 наукових публікацій за темою дисертації, з них 4 – статті у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України, 8 – тези доповідей наукових конференцій.

Наукові публікації, зараховані за темою дисертації, відповідають вимогам пунктів 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою КМУ від 12.01.2022 № 44 (зі змінами):

1. **Охрименко Б.** Розвиток діджиталізації в країнах ЄС та Україні. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2021. №17. Том 1. С. 40-48. DOI: [10.15330/apred.1.17.40-48](https://doi.org/10.15330/apred.1.17.40-48).

2. Бурляй А.П., **Охрименко Б. О.** Точне землеробство як напрям модернізації аграрного виробництва. *Modern Economics*. 2021. №29. С. 29-34. DOI: [10.31521/modecon.V29\(2021\)-05](https://doi.org/10.31521/modecon.V29(2021)-05).

3. **Охрименко Б.О.** Генеза теорій модернізації та їх роль у розвитку економіки України. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. Умань. 2022. Вип.100. Ч.2: Економічні науки. С.275-283. DOI: [10.31395/2415-8240-2022-100-2-275-283](https://doi.org/10.31395/2415-8240-2022-100-2-275-283).

4. **Охрименко Б.** Роль людського капіталу у модернізації аграрної сфери економіки України. *Управління змінами та інновації*. 2023. № 8. С. 28-34. DOI: [10.32782/СМІ/2023-8-5](https://doi.org/10.32782/СМІ/2023-8-5).

У дискусії взяли участь та висловили зауваження:

Іван СВИНОУС, офіційний опонент, доктор економічних наук, професор, професор кафедри обліку і оподаткування, Білоцерківський національний аграрний університет.

Оцінка позитивна, є зауваження:

1. В підрозділі 1.2 дисертант здійснив розробку методологічних підходів до трактування поняття «модернізація аграрного виробництва».

Проте, поза увагою автора залишилися методичні підходи щодо трактування вищезазначеного поняття, які розкриті в НП(с)БО 7 «Основні засоби». На нашу думку це суттєво підсилило б теоретичну частину дисертаційної роботи.

2. Автор в підрозділі 1.3 дисертаційної роботи розкриває методичний інструментарій та методологічні засади дисертаційної роботи. Проте, поза увагою автора залишилося інформаційне забезпечення наукового дослідження. Аналіз даної проблематики та пропозиції по удосконаленню інформаційного забезпечення дало б можливість нівелювати вплив суб'єктивного підходу, який використовується при формуванні статистичної бази даних дисертаційного дослідження.

3. В підрозділі 3.2 автором через застосування методу кейс-стаді досліджено результати впровадження системи точного землеробства у практичну діяльність аграрних підприємств, зокрема у висококонцентрованих сільськогосподарських підприємствах. На нашу думку, автору необхідно було б звернути увагу також на розробку пропозицій щодо модернізації виробничих процесів галузі тваринництва.

4. В підрозділі 3.3 дисертант розкриває роль і місце державних органів в підтримці модернізації аграрного виробництва. Проте, нині в зв'язку з процесом децентралізації державного управління центр відповідальності щодо розвитку зазначеного виду діяльності переміщується в регіони. На нашу думку, автору необхідно було б приділити більше уваги ролі і місцю регіональних органів влади та окремих аграрних підприємств в модернізації аграрного виробництва.

5. На нашу думку, варто було б більше уваги приділити визначенню методів, елементів і форм залучення інвестицій не лише з боку держави, але й інших суб'єктів господарювання.

6. Розмір дисертаційної роботи можна було б зменшити за рахунок виносу в додатки таблиць 3.3, 3.6, 3.10, 3.11 та рисунків 1.5, 1.6, 3.5, 3.13.

Юлія ВОЛОЩУК, офіційний опонент, доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки, підприємництва, торгівлі та біржової діяльності, Заклад вищої освіти «Подільський державний університет».

Оцінка позитивна, є зауваження:

1. В п. 1.1 автор досліджує існуючі теорії модернізації, однак обмежується лише розкриттям їх сутності та складових, але не розкриває рівень їх впливу на економіку країни. Також, в даному пункті автором представлено результати оцінки рівня цифровізації економіки та суспільства в країнах ЄС та Україні, і тут доцільно було б представити сучасні цифрові дані, порівнюючи їх з даними періоду карантинних обмежень;

2. В другому розділі дисертації автором звертається увага на програми підтримки вітчизняних виробників сільськогосподарської техніки та обладнання, робота виграла б, якби були наведені приклади таких програм та дані щодо їх ефективності для підтримки саме українських виробників;

3. При дослідженні ролі людського капіталу у модернізації аграрного виробництва, поряд з наведеними цифровими даними щодо динаміки населення, міграції, продуктивності праці, показників науково-дослідної діяльності, варто було представити і проаналізувати дані щодо рівня освіти, якості життя сільського населення, рівня цифрових навичок населення та стану соціального розвитку сільських територій досліджуваного регіону, що дозволило б більш повно розкрити досліджуване питання рівня розвитку людського капіталу;

4. В розділі 3, автор, при вивченні досвіду застосування інструментів точного землеробства, описує економічний, технічно-інноваційний, екологічний та соціальний ефекти, проте не підтверджує наведені дані прикладами розрахунків таких видів ефективності;

5. З огляду на перспективи розвитку національної економіки у післявоєнний період варто було б звернути увагу на особливості пільгового кредитування аграрних підприємств в умовах масштабної руйнації економічного, в тому числі і аграрного, потенціалу України при дослідженні питання впливу інвестування на модернізацію (п. 2.4 та п. 3.3 дисертаційної роботи);

6. На с. 191 автор виділяє перспективні напрями державної підтримки інноваційного розвитку та модернізації аграрного виробництва в Україні і серед них пропонує створення технологічних інкубаторів, інноваційних центрів та

інноваційних кластерів, однак автором не визначено чим такі організації відрізнятимуться між собою, чи не будуть дублюватися їх функції, і які джерела фінансування таких структур;

7. Рукопис дисертації містить ряд орфографічних та стилістичних помилок.

Інна НОВАК, рецензент, доктор економічних наук, професор, декан факультету менеджменту, Уманський національний університет садівництва.

Оцінка позитивна, є зауваження:

1. Під час ознайомлення з роботою було відзначено, що період проведення досліджень має різні часові інтервали. Хоча проведений аналіз охоплює й актуальні показники та висновки, що є обґрунтованими та змістовними, проте ситуація в аграрному секторі України зазнає постійних змін починаючи 2022 р., зокрема через війну та геополітичні й економічні зміни, що вплинули на аграрну інфраструктуру, рівень доступності технологій та ринкові умови. Тому, доповнення дослідження актуальними даними сприяло б забезпеченню повноти й об'єктивності отриманих результатів. Аналіз сучасних тенденцій міг би не лише підтвердити вже отримані висновки, але й виявити нові закономірності або відкоригувати запропоновані стратегічні напрями модернізації аграрного виробництва.

2. У другому розділі дисертації здійснено оцінку рівня модернізації аграрного виробництва сільськогосподарських підприємств країни. Такий підхід, безперечно, дозволяє виявити загальні тенденції та характерні риси матеріально-технічного забезпечення, ролі людського капіталу й інвестиційного впливу на процеси модернізації в аграрній сфері. Однак, у третьому розділі роботи дослідження структурується з урахуванням особливостей окремих груп аграрних виробників. У зв'язку з цим доцільним було б застосувати диференційований підхід до аналізу вже у другому розділі, орієнтуючись на поділ аграрних виробників за їхніми масштабами та організаційними особливостями. Це дало б змогу отримати більш детальні та релевантні дані щодо поточного стану модернізації та конкретних потреб у кожній із зазначених груп, і, у свою чергу, обґрунтувати висновки та рекомендації з урахуванням специфіки технологічного забезпечення, інвестиційних можливостей та ресурсного потенціалу для визначених груп окремо. Таким чином, удосконалення методології аналізу на етапі оцінки ситуації сприяло б підвищенню точності та актуальності рекомендацій.

3. У першому розділі роботи автором розроблено трьох етапну структурно-логічну схему дослідження проблем модернізації аграрного виробництва, що відображає стратегічний характер запропонованих у третьому розділі напрямів та їх значення для забезпечення конкурентоспроможності й стійкості аграрного сектору. Проте враховуючи, що такі напрями модернізації є довгостроковими, доцільно було б посилити практичну значущість роботи за рахунок обґрунтування економічних механізмів залучення фінансування в модернізацію аграрного сектору. Запровадження комплексних економічних механізмів фінансування, таких як кредитування, страхування, інвестування, дозволило б підкріпити стратегічні напрями реальними фінансовими інструментами, необхідними для їхньої успішної реалізації. Використання зазначених інструментів залучення коштів

стало б ефективним засобом підтримки підприємств різних масштабів у процесах модернізації, забезпечуючи їм доступ до необхідних фінансових ресурсів.

4. Аналізуючи основні стратегічні напрями модернізації аграрного виробництва в Україні, зокрема Напряма 4 «Модернізація аграрного виробництва шляхом удосконалення логістичних процесів постачання сировини та реалізації продукції» і Напряма 5 «Модернізація аграрного виробництва через удосконалення інфраструктури виробництва та зберігання продукції» (рис. 3.2), можна зазначити, що обидва напрями мають спільну основу – підвищення ефективності логістичних процесів і модернізацію інфраструктури аграрного сектору. Враховуючи їхню взаємозалежність і спільний вплив на логістичні ланцюги аграрного виробництва, доцільним видається об'єднання цих напрямів у єдиний стратегічний напрямок модернізації, орієнтований на розвиток логістичної інфраструктури та вдосконалення системи постачання і реалізації продукції. З огляду на суттєві зміни у логістичній інфраструктурі та транспортних шляхах країни у 2022–2023 роках через військові дії (зокрема, втрата ключових портів, через які здійснювався експорт зерна, та систематичні обстріли логістичних шляхів та об'єктів складської логістики), запропоновані у роботі можливості та ризики вказаних напрямів доцільно переглянути й актуалізувати.

5. Зазначений у роботі Напряма 7 «Модернізація аграрного виробництва в напрямку екологічної сталості та з урахуванням впливу кліматичних змін» є важливим стратегічним компонентом, що відповідає сучасним вимогам сталого розвитку. Однак для досягнення більш повної ефективності та результативності цього напрямку доцільно було б розробити більш деталізований підхід, що враховує новітні світові практики, міжнародні економічні програми, довгострокові екологічні стратегії провідних країн і об'єднань, а також екологічну ситуацію в Україні обумовлену впливом військових дій. Адаптація найкращих екологічних світових практик, що мають приклад усунення наслідків війни дозволить модернізувати аграрне виробництво, дотримуючись принципів екологічної сталості, що є особливо актуальним в умовах глобальних кліматичних змін і зростаючих вимог міжнародних ринків до екологічних стандартів продукції.

6. Запропоновані автором стратегічні напрями модернізації аграрного виробництва обґрунтовані та мають значення для розвитку галузі. Проте практичну цінність та дієвість запропонованих заходів значно підвищила б розробка комплексної системи моніторингу їхньої ефективності та визначення відповідальної за це інституції. Така система могла б включати ключові показники ефективності (КРІ) на кожному етапі реалізації напрямів модернізації, такі як продуктивність праці, рівень впровадження інноваційних технологій, рентабельність виробництва, екологічні показники та інші індикатори, що відповідають цілям сталого розвитку. Окрім цього, ефективний моніторинг дозволив би своєчасно виявляти можливі ризики та перешкоди в процесі модернізації та оперативно розробляти або коригувати напрями залежно від змін ринкових умов або політичної ситуації.

Людмила СМОЛІЙ, рецензент, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки, Уманський національний університет садівництва.

Оцінка позитивна, є зауваження:

1. Значна частина розділу 1 присвячена тенденціям розвитку такого процесу як діджиталізація, зокрема, акцент робиться на країни СС. Цей напрям, безперечно, корелює з розглядом генези теорій модернізації та їх ролі в економічному розвитку України. Однак аналіз тенденцій діджиталізації говорить про перспективу становлення принципово нового суспільства – інформаційного або т. зв. постеконічного, що подекуди має інші особливості, ніж процес модернізації. В контексті характеристики еволюції теорій модернізації доцільніше було б розглянути класичні, неокласичні концепції, а також виникнення теорій неомодернізації, постмодернізації, екологічної модернізації.

2. Автором недостатньо чітко підкреслено важливість забезпечення екологічної стійкості та сталого розвитку при проведенні модернізації аграрного виробництва, в той час як розвиток цих процесів потребує врахування екологічних аспектів: зниження викидів, збереження біорізноманіття, стійкого управління земельними ресурсами тощо. Крім цього, доцільно було б детальніше розкрити вплив модернізації на місцеві громади та трудові ресурси, особливо в контексті впровадження цифрових технологій.

3. Дослідження модернізації аграрного виробництва представлене, поряд з використанням традиційних методів економічного аналізу, кількома кейсами з Вінницької області, що дозволяє глибше вивчити конкретні ситуації для виявлення складних взаємозв'язків і впливів та показати, як окремі стратегії модернізації реалізуються на рівні конкретних підприємств. Водночас в контексті дослідження стратегічних напрямів модернізації доцільно було б провести огляд широких тенденцій на рівні всієї країни або регіонів, щоб зробити висновки більш репрезентативними для всієї країни.

4. Аналіз динаміки вартості основних засобів у сільському господарстві, проведений автором в другому розділі, є важливим для розуміння процесів модернізації виробництва, однак з метою повної та комплексної оцінки цього процесу доцільно було б аналізувати не лише зміну вартості основних засобів, а й враховувати їх амортизацію. Це дозволило б отримати більш точну картину щодо зношеності обладнання, необхідності його заміни, а також розрахувати потреби у фінансуванні для модернізації, що є ключовим аспектом для стратегічного планування в аграрному секторі.

5. В роботі зроблено акцент на економічних, інвестиційних і технологічних аспектах модернізації аграрного сектору, що є цілком виправданим, зважаючи на багатоаспектність і комплексність об'єкта та предмета дослідження. Однак, з огляду на зростаючу значимість кліматичних змін для сільського господарства, наукова новизна і прикладна значущість результатів дисертаційної роботи значно підвищилась би в разі розгляду перспектив переходу на кліматично орієнтоване сільське господарство. Доповнення аналізу кліматичними факторами та їх інтеграція у стратегічні напрями модернізації могли б значно підсилити результати дисертації та зробити їх більш пристосованими до сучасних реалій.

6. Важливим і доцільним доповненням до дисертації могло б бути більш детальне вивчення причин повільних темпів модернізації аграрного сектору в Україні, особливо з огляду на її стратегічний аспект. Це дозволило б не лише комплексно оцінити проблеми, що постають перед аграрним сектором, а й запропонувати реалістичні рішення для їх подолання та сформулювати ефективніші стратегії для прискорення процесу модернізації, що зробило б дослідження більш цінним і практично орієнтованим.

Сергій СОКОЛЮК, голова разової спеціалізованої вченої ради, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності, Уманський національний університет садівництва.

Оцінка позитивна, без зауважень.

Олександр БУРЛЯЙ, науковий керівник, кандидат економічних наук, професор, професор кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності, заслужений економіст України, Уманський національний університет садівництва.

Оцінка позитивна, без зауважень.

Результати відкритого голосування:

«За» – 5 членів ради;

«Проти» – 0 членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує Борису ОХРИМЕНКУ ступінь доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 Економіка.

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової спеціалізованої
вченої ради

Сергій СОКОЛЮК